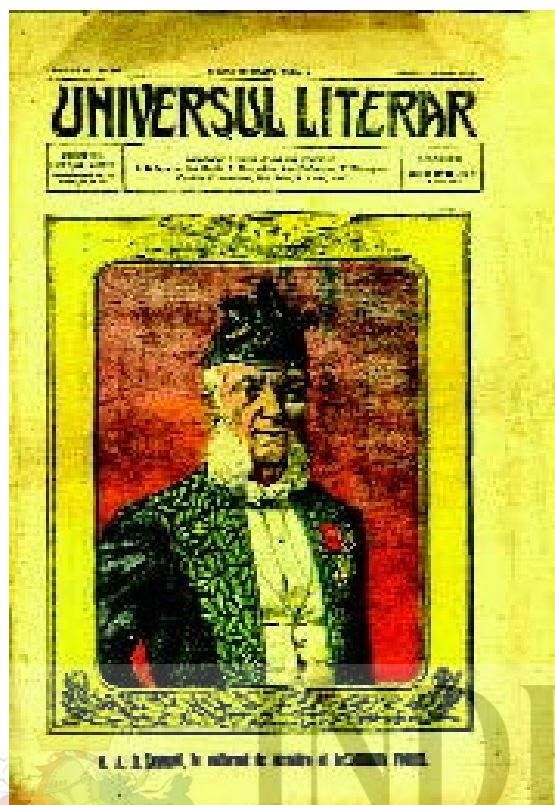

LIVIU REBREANU (1885-1944)

În viața intelectuală de astăzi - această viață atât de bogată în zeități false și credințe deșarte - nimic nu este mai adorat și mai hulit ca „modernismul”. O cumplită vijelie de cuvinte se fărâmițește zi cu zi în jurul acestei concepții. Pentru mulți, mai ales pentru cei ce n’au atins încă punctul cel mai înalt al curbei care reprezintă viața, modernismul are o putere fermecătoare. A fi modern, pentru aceștia, e o convingere internă care nici nu suferă discuție, este un imperativ atât de categoric încât li se pare că singur cuvântul „modernism” înlătură orice contradicție. Îndeosebi high-life-ul averii și o parte dintr’al intelectualității se prosternă cu adevărată evlavie înaintea acestui idol. Cucoane tinere și bogate, domni fără ocupație, cugetători, scriitori și artiști tineri doritori de bani și de glorie sunt apostolii fanatici ai modernismului. Un alt grup însă lovește cu furie în noul zeu. Mai cu seamă oamenii care sunt pe coborâșul curbei vieții conservatorii bogați sau cel puțin cu o situație bună în cadrul societății de azi, care nu mai pot aștepta nici un hatâr de la o eventuală nouă întocmire a vieții publice, scriii torii înzestrați cu spiritul și umorul vremilor trecute, artiștii cu gusturi și concepții învechite, cu un cuvânt reprezentanții societății de ieri și de azi spun că modernismul e fenomenul decadentei, al ruinei complete, a regresului.

Contrastul dintre modernism și neomodernism, firește, se constată în toate manifestările vieții: în politică, în știință, în literatură, în artă, în îmbrăcăminte, în felul de-a vorbi, ba și în lucruri din cele mai neînsemnate.

Modernismul însă, ca blazonul unui drapel veșnic desfășurat, agită mai mult cercurile literare și artistice. Iar aici, într’adevăr, se ivesc chestiuni importante: ce înseamnă a fi modern? Ce este modernismul? Ce valoare are modernismul?

În ce privește partea tehnică sau materială a vieții, problema modernismului e foarte simplă. E modern aeroplanul, automobilul, luntrea cu motor, caloriferul, vacuum cleanerul etc. Toate acestea, incontestabil sunt mai bune decât bunăoară, căruța poștei, bărcile cu lopeți, hamalul, sobele de tuciu, etc. Va să zică aici nu mai încapă discuție...

Cu cât ne depărtăm însă mai mult de lumea va lorilor ce se pot măsura, cu atât mai anevoioasă devine soluția oricărei chestiuni. Așa și a modernismului, în privința întocmirilor sociale, de pildă, e mai greu de hotărât. Comunismul complet sau poate numai o ciuntire radicală nemiloasă a averilor

particulare? Căci starea de astăzi, sau chiar materialismul nepăsător de azi de sigur, e nedrept. Dar estetica?... Critica impresionistă a introdus anarhia critice. Și barem nu anarhia cea ideală. Nu. A introdus anarhia cea strămoșească, cea cu lozinca: „Uite pumnul, stimate adversar!” Și chiar și mai rău.

În viața materială se poate zice că ceea ce se ivește mai târziu e și mai modern. Automobilul, de pildă e mai modern ca trenul dar și mai modern e aeroplanul. Și aici modernismul indică și superioritatea: aranjamentul tehnic al vieții de astăzi nu numai că e mai modern, dar e și mai bun ca cel de acum cincizeci sau numai zece ani.

Cu cât ne apropiem însă mai mult de manifestările intelectuale ale vieții, cu atât devine mai anevoioasă constatarea superiorității.

Nu e evident că orice epocă artistică sau literară nouă e superioară celor ce le-au precedat.

După o generație eminentă deseori urmează una mai slabă, după o epocă de strălucire una mai puțin luminoasă.

În Franța, de pildă, după epoca enciclopediștilor și a revoluției - a urmat o vreme când Chateaubriand era cel mai mare scriitor, iar Stendhal vegeta în obscuritate. După epoca clasică a lui Goethe și Schiller, literatură germană, deși are pe Heine, ba chiar cu Heine împreună, suferă o scădere simțitoare. Tot așa la noi, după epoca lui Eminescu vine o lăncezeală generală din care de abia în deceniul din urmă am putut ieși.

Aceste câteva exemple, citate la întâmplare, invederează, cred, că evoluția literaturii și a artei nu merge drept înainte, ci face cotituri și întorsături capricioase. Indiscutabil însă că merge mereu înainte, mereu mai sus. Dante, tipul evului mediu, reprezintă un nivel mai jos ca Shakespeare, poetul tipic al evului nou, iar Goethe, farul evului cel mai nou, e mai presus și ca Shakespeare. Adevărat că o clasificare a acestor uriași e hazardată, totuși din această comparație se deslușește, poate, că piramida omenirii, ale cărei straturi inferioare sunt alcătuite din mulțimea nepricepătoare, și pe ale cărei culmi sunt ridicate individualitățile cele mai mari, că vremea nu numai că se îmbunătățește calitativ, adică se pătrunde de intelectualitate în pături tot mai adânci, dar și în înălțime, prin oamenii săi geniali, crește și astfel se înalță neconținut.

Din toate acestea însă rezultă că avem două feluri de modernisme. Unul nu e decât manifestarea spiritului vremii în opere literare, reoglindirea vieții celei mai noi în romane, nuvele, drame, versuri.

Exemple: eroul romanului în automobil, scene dramatice care se petrec la telefon, nuvele care se sfârșesc cu accidente de aeroplan liră care visează cu stâlpi de telegraf, etc.

Dar modernismul acesta încă nu însemnează deloc superioritate față de trecut. Căci, neapărat, nu cea dramă e mai bună în care se telefonează mai mult și nu cea liră e mai nobilă care umblă mai aproape de balamuc. Nu. Numai celălalt modernism asigură operei de artă o superioritate față de operele trecutului. Iar acela nu este decât realizarea artistică a unui grad de evoluție atinse până astăzi.

Orice operă de artă se compune din două părți: valoarea internă, adică artistică, a cărei măsură deși nu e neschimbată, cum spun unii esteți, însemnează totuși un spor, un progres al aptitudinii de inteligență și al conceperei artistice a creierului omenesc; iar a doua parte este elementul ce se manifestă în alegerea subiectului, adică în cercul de interes al scriitorului.

Și acesta din urmă e modernism, dar numai modernism de a doua mână. Și avem o mulțime de scriitori la modă ale căror succese se datoresc numai acestui modernism. Acești scriitori sunt sfârlezele curenților, flămuri șandramalelor intelectuale, microfoanele vibrațiilor celor mai recente mișcări literare. Poate că nu sunt tocmai lipsiți de talent, dar aparțin mai mult industriei literare, decât adevăratei nobilei literaturi.

Adevăratul modernism este acela care întrunește aceste două... modernisme: a produce estetică îmbrăcată în spiritul timpului, dar cu un nivel mai înalt decât cel al epocilor precedente: acesta trebuie să fie idealul adevăratului scriitor și artist mare modern.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*